

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 16. januarija 1878.

Obseg: Razglas prodaje murbovih dreves. — Gospodarske novice. — Odgovor na vprašanje zarad sušenja mesá. — Kaj hočemo z gospodarskim učiliščem? — Turki pred Dunajem leta 1529. (Dalje.) — Jezičnik. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Razglas prodaje murbovih dreves.**

Iz vrta družbe kmetijske Kranjske se na prodaj ponuja ne le Kranjskim murborejcem, temuč tudi murborejcem sosednih deželá 1800 murbovih dreves, 5—10 let starih, 10—12 čevljev visocih z lepimi kronami, pod sledečimi pogoji:

- Če kdo le malo dreves kupiti želi, plača drevo po različni starosti in lastnosti po 5—15 krajc.; kdor pa jih veliko kupi, dobí jih pa še veliko cenejše;
- koj ko se drevesca vzemó, se morajo tudi plačati;
- kupec mora na svoje stroške drevesa izkopati dati in na svoj dom pripeljati;
- zadnji čas do sv. Jožefa se morajo drevesa iz vrta vzeti.

Malo premožne soseske in pa ljudske šole na Kranjskem dobijo dreves, če za-nje prosijo, brezplačno, le stroške za izkopanje in odposlanje morajo povrniti.

Kdor imenovanih dreves za plačilo ali pa tudi brezplačno dobiti želi, naj se s pismom ali besedo obrne do pisarnice družbe kmetijske.

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske
v Ljubljani 10. januarija 1878.

Gospodarske novice.

* *Zavoljo goveje kuge v Srbiji* ne smejo goveda, goveje kože in kar je družega govejega, ne na Ogersko, Hrvaško, Štajarsko, Kranjsko in nikamur drugam v naše cesarstvo.

* V Vrhovcu, neki vasi blizo Zagreba, je te dni krava nekega gospodarja storila 4 živa teleta. Ker se Hrvati, razžaljeni s tem, da jim je Ogerska vlada le pod tem pogojem podpore za razstavo dovolila, da vse razstavljene Hrvaške stvari morajo imeti tudi magjarski napis, ne udeležijo Pariške razstave, je neki šaljivec nasvetoval, naj lastnik to čudarodovitno kravo pošlje razstavni komisiji v Pešt, da jo z magjarskim napisom pošlje v Pariz.

Odgovor na vprašanje o sušenju mesá.

„Novice“ so v zadnjem listu vprašale: kako na Krasu, Ipavi itd. sušijo svinjino. Na to jim odgovorim sledeče:

Resnica je, da je suho svinjsko mesó v Ipavi, na Krasu itd. bolje kakor v Ljubljani ali na Gorenjskem, in zato marsikdo misli, da Gorenci suhega mesá napravljati ne znajo. A to ni tako. Pripravljanje suhega mesá je povsod enako, samo sušenje je različno. Ipavci obesijo mesó na tak kraj, kjer le malo dima do njega pride, zakaj tam ga ne suši samo dim, ampak tudi suhi zrak, to je, burja, katera celo zimo po Ipavi razsaja. Gorenjec je pa zastran vlažnega zraka, ki ga celo zimo ima, prisiljen, mesó na samem močnem dimu sušiti; ako bi tega ne storil, bi se mu gotovo svinjina spridila. Gorenjska svinjina je torej preveč sparjena in okajena, česar pa niso Gorenci krivi, ampak njih kraj.

Nekdo, ki je bil več let na Ipavskem.

Kaj hočemo z gospodarskim učiliščem?

Pod tem naslovom je „Primorac“ unidan prinesel članek, ki razpravlja razmere gospodarsko-gozdarskega učilišča v Križevcu na Hrvaškem. Ker smo mi Slovenci zmirom željno svoje oči obračali na to šolo, nadja se, da pride do one veljave, ki bode tudi naše sinove vabila v ta zavod, ki v narodovem jeziku predava učencem predmete gospodarstva in gozdarstva, nas je osupnila „Primorčeva“ statistika učencev Križevskega učilišča, ki veliko novcev stane deželo, pa nikakor ne zadostuje nalogi svoji, tako, da število učencev čedalje bolj pojéma. Leta 1865. — pravi — bilo je v 2. gospodarskem tečaju 10 učencev, leta 1866. bili so 3, 1868. leta 6, 1874. leta 3, 1875. leta 4, lani pa 3. To je „Primorcu“ dokaz, da je treba resno misliti na prestroj Križevskega učilišča, ker nikdo trditi ne more, da bi Hrvatska ne potrebovala umnih gospodarjev, ki se izučijo v dobro vredjenem učilišču. Ker se nam nasveti „Primorčevi“ temeljiti zdijo in taki, da bi ozdravili bolno učilišče Križevsko, pa ti nasveti tudi nam kažejo pot, po kateri bi se na Kranjskem „mutatis mutandis“ dala v Ljubljani osnovati kmetijsko-gozdarska šola z manjšimi stroški, kakor je dozdej nameravana bila, zato naj zvedó tudi naši bralci, kar „Primorac“ nasvetuje:

Izpoznavši vzroke bolezní gospodarskega učilišča,

skušati hočemo jej poiskati leka. Morebiti bi se zlu najprej prišlo v okom, ako bi se viši oddelek gospodarsko-gozdnarskega učilišča naslanjal na vseučilišče ali vsaj nekako z njim se združil. Tako bi se gotovo doseglo dvoje: z manjšimi troški izvrstnejši učitelji in večje njih število, zatorej ravno to, česar potrebujemo.

Računajmo, da Križevski zavod stane deželo na pr. vsako leto 30.000 gold. Odbijmo od te vsote 10.000 gold. za kmetijsko šolo, ostaje dakle za gospodarsko gozdarski nauk 20.000 gold. Za to vsoto bi se moglo ustanoviti 15 novih učiteljskih služeb (profesur, docentur, prve za glavne predmete, a druge za posamezne oddelke, na pr. sadjerejo, bučelarstvo itd.). S tolikimi stolicami bi se mogel do dobra napolniti na našem vseučilišču matematično prirodoslovni odsek, a ko bi se še iz omenjene vsote osnovala stolica za anatomijo, fizijologijo in farmakognozijo, bilo bi to od ene strani sredstvo za farmacevtski tečaj, in od druge dveletni tečaj za prihodnjo lekarsko fakulteto. Za samo kmetijstvo in gozdarstvo napravile bi se 3—4 stolice, kajti tega, česar se sedaj prva leta uče v Križevskem zavodu, to se vse bolje razlaga v viši realki ali gimnaziji. Kedor dovrši ta zavoda, mogel bi se zatorej neposredno lotiti samega kmetijstva in v dveh letih se naučiti njegovih oddelkov, in za vse to bi našli najboljših moči, katere imamo. A pri tem bi trebalo vzeti prirodopisni nauk v načrt, da bi se ga mogel vsak mlad gospodar ali lekar redno naučiti, kolikor mu treba, a posebnosti naj bi se prepuščale onim, ki se posebe želé posvetiti kateri teh strok. — Za potrebna gospodarska (kmetijska) podučavanja naj bi služila šolska razstava in poskušališče gospodarskega društva, pa tudi Maksimira; za gozdarski poduk pa pa gozdi mesta Zagrebškega.

Sedaj se še vpraša, bi se li s tako uredbo več in bolj širilo gospodarsko izobraženje? — Sedanji učenci kmetijske šole Križevske so največ štipendisti, ti bi zatorej vsi radi šli v Zagreb, posebno, ako se jim pregleda zrelostna preskušnja, kakor na nekaterih nemških vseučiliščih, na priliko, v Halli, Göttingenu itd., in kar velja tudi farmacevtom. — Ta predavanja bi slušali tudi razven tega oni pravniki, kateri imajo kako premoženje, potem oni, ki se želé posvetiti narodnemu gospodarstvu in upravi; dalje isti bogoslovci, kateri mislijo postati župniki in učiteljski pripravniki. Tudi, ako bi imeli izvrstne profesorje, gotovo bi še stareji prijatelji gospodarstva hodili jih poslušat, kajti nauk o gospodarstvu ni samo zeló koristen, temveč tudi jako zanimiv. Se ve, da bi tamkaj vsi vseh strok gospodarskih se ne naučili, ampak samo one, katere jih najbolj zanimajo. A to je tudi res muka na takem zavodu, kakor je Križevski, kjer se je učencem učiti vsega, da-si tega ne bodo nikdar potrebovali.

Mnogi bodo mislili, da je predlagano prestrojenje Križevskega zavoda samo moja domišljava, brez istinite podlage, brez izkušenega potrdila. Ravno nasprotje velja, ravno združenje gospodarskih učilišč z vseučiliščem in tehniko se vse bolje obnaša na Nemškem, tako, da na enako združenih zavodih raste število učencev, a na samostojnih pada. V dokaz temu samo nekoliko primer.

V Giessenu, Lipsiji itd. predavajo posamezni profesorji nauk o gospodarstvu (kmetijstvu) tako, kakor druge znanosti; a na drugih vseučiliščih smatra se gospodarstveni nauk kakor poseben oddelek vseučilišča ali tehnike in se posebe pozivlje. V Braunschweigu in Karlsruhe so združene s politehniko: „Fachschule für Land- und Forstwirtschaft“; profesorji tehnike v Stuttgartu podučujejo tudi na akademiji gospodarski v Hohenheimu. — Poleg vseučilišča v Halli je

„seminar gospodarski“, a Göttingskemu vseučilišču je dodana „gospodarska akademija“. Navedeno učilišče ima posebnega ravnatelja, ki je ob enem tudi profesor gospodarstva. In pri Berolinskem vseučilišču je tudi poseben gospodarski oddelek. Gospodarska akademija v Poppelsdorfu je združena z vseučiliščem v Bonnu. O viši Dunajski šoli gospodarski govori se ravno tako in misli sploh, da se združi z ondašnjo politehniko.

Takega se dogodi še več; a že teh primer je dovolj, ki dokazujejo, da preustrojenje Križevskega gospodarskega učilišča po navedenem predlogu ne bilo bi napačno.

In ako se prerodi Križevsko učilišče, ostajala bode lepa vsota, namenjena njemu. Tako na priliko bi stalo preustrojenje v Križevcu 50.000 gold., kako bi se ta denar koristnejše naložil?

V naši domovini je razen kmetijstva še eden tudi tako imeniten stan, za katerega so do sedaj še prav nič storilo ni. Obrtniški je ta stan, kateri, popolnem razvit je najboljša podloga in podpora gospodarstvu, ker mu daje najizvrstnejših pomočnikov (dobrega orodja in strojev) in najgotovnejših trgovcev. Temu se prišteva še izvanredna sposobnost hrvatskega naroda (osobito v nekaterih krajih, na priliko v Primorju, Zagorju, Požegi itd.) za nekatere stroke obrtstva, ki bi se z malo ukovno podporo lepo razvile in razevele, a sedaj samo po kotih medlevajo. Kako se to doseže? Te dni je načrtal naš slavni mecên v pismu do svojega prijatelja (tiskanem v „Obzoru“) z živimi barvami silno potrebo risalnice (Zeichnungsschule); ta potreba bi se morala dopolniti s predlogom, da se ustanovi obrtniška šola (Gewerbeschule), kakoršnih ima vsaka napredna država, katerim je nalog ne ustanovljanje velikih fabrik, ampak primerno podučevanje manjših obrtnikov, da se mogó skušati z inimi mojstri. Kako bi se uredila taka učilnica, se tu ne more razlagati. Na vsak način bi se moglo z drobtinami, padajočimi od gospodarske mize, priskočiti v pomoč naši zapuščeni obrtnosti. Bog daj, da nam novo leto nakloni takih darov!

Zgodovinske stvari.

Turki pred Dunajem leta 1529.

Priredil M. Molek.

(Dalje.)

21. dne septembra naznanjala je divja prav zverinska druhal Mihala Oglu-a svoj prihod s požiganjem; videle so se pri sv. Marksu, ko so predmestja Dunajska zapaljena po domačinih gorela s svetlim plamenom. Samo velikih hiš brez manjših poslopij bilo je nad 800, med temi: mestna bolnišnica pred „Koroškimi vrati“, hiše gospej pred „cesarskimi vrati“, cerkev in bolnišnica v Fischerdörfel-u in na Alzu, prelepi Klosterneuburški dvor s kapelico. Žalosten pogled, — razvalina povsod in zopet le razvalina!

Strelnega orodja je bilo v mestu le 72 topov, večje in manjše mere, vrh tega še 300 lahkih topov raznega imena in razne vrednosti. Poljske kače (neke baže topovi, ki pa niso več v rabi) pripravile so v stolpe in na druge pripravne kraje velikih hiš in visokih poslopij, nastavili jih pri sv. Jakobu, sv. Klari in pri samostanu dominikanov. Proti Verdu (Verd) in Donavi bil je prostor najmanj utrjen in vhod v veliki daljavi prost.

Še 25. dne septembra prišli ste dve krdeli Nirenberžanov in Augsburganov v mesto, med poslednjimi tudi znani vojskovodja Šmalkaldiške zveze, Boštijan Schertlein; prišli ste z zastavami in godbo na ve-